

## HÀTEM-İ ESAM HAZRETLERİ (3)\*

*Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.*

*Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.*

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaîn... Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn. Emmâ ba'd...*

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, rızası, ihsânı, ikrâmı üzerinize olsun...

Allah'ın sevgili kullarının, evliyâullahın hayatlarını toplamış olan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin *Tabakâtu's-Süfiyye'sinin* 94. sayfasındayız. *Hâtem-i Esam Hazretleri'yle ilgili bölümdeyiz. Geriye kalan kısmı okuyup tamamlamağa çalışacağız.*

Dersimize başlamadan önce, evvelâ Peygamber SAS Efendimiz'in rûh-u pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, etbâının, ezvâcının, evlâdının ruhlarına hediye olsun diye; hâssaten Peygamber Efendimiz'in vazifesinin devamı olan makam-ı irşâdın sahipleri, Peygamber Efendimiz'in mânevî halifeleri, Ümmet-i Muhammed'in emanet edildiği emanetçiler olan mürşid-i kâmillerimizin, sâdât ve meşayih-ı turuk-u aliyyemizin;

Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan hocamız, şeyhimiz Muhammed Zâhid-i

---

\* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimiz silsilelerinden gelmiş geçmiş, güzerân eylemiş sâdâtımızın, meşâyihimizin, hocalarımızın, üstadlarımızın; onlara bağlı olan halifelerin, derviş kardeşlerimizin;

Şu içinde oturup, tatlı tatlı dersler yaptığımız tekkenin bânîsi Selâmi Mustafa Efendi Hazretleri'nin ve civarda medfun bulunan şeyh Murad Efendi Hazretleri'nin, Haydar Baba Hazretleri'nin, Abdül'ehad-i Nûrî Hazretleri'nin ruhları için;

Beldemizin medâr-ı iftihârı, enbiyâullahtan Yûşâ AS'ın; Peygamber Efendimiz'in ashâbından Hâlid ibn-i Zeyd Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sair sahabe-i kirâm hazretlerinin ruhları için; beldemizi fethetmiş olan Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri'nin ve mübarek ordusu mensubu fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhları için;

Buraya gelmiş olan siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün ecdâd u ceddât, akraba u taallukâtının, ahab u yârân u ihvânının ruhları için; sâir mü'minîn ü mü'minât ve müslimîn ü müslimât kardeşlerimizin de, dereceleri üzere ruhlarına hediye olsun diye; ve biz yaşamakta olan kullar da Rabbimizin rızasına uygun ömür sürelim, ona mutî olarak yaşayalım, sevdiği kullardan olalım, dünya ve ahiret ve dinî konularda afiyet ehlinden olalım, iki cihanda saadete erelim diye, bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyup öyle başlayalım!

Buyurun:

.....

## a. Allah'a Dayanan Kimse

*Kâle ebû abdi'r-rahmân es-sülemî:*

سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ سَعِيدَ بْنِ أَحْمَدَ الْبَلْخِيِّ يَقُولُ  
سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ يَقُولُ  
سَمِعْتُ خَلِيَّ مُحَمَّدَ بْنَ اللَّيْثِ يَقُولُ سَمِعْتُ  
حَامِدًا اللَّفَّافَ يَقُولُ سَمِعْتُ حَاتِمًا الْأَصَمَّ يَقُولُ  
الْوَائِقُ مَنْ رَزَقَهُ مَنْ لَا يَفْرَحُ بِالْغِنَى وَلَا يَهْتَمُّ  
بِالْفَقْرِ وَلَا يُبَالِي أَصْبَحَ فِي عُسْرٍ أَوْ يُسْرٍ

TS. 94/5 (*Semi'tü ebâ aliyyin saîde'bne ahmede, el-belhiyye, yekülü: Semi'tü ebî, yekülü: Semi'tü muhammede'bne abdin, yekülü: Semi'tü hâlî muhammede'bne'l-leysi, yekülü: Semi'tü hâmideni'l-leffâfe, yekülü: Semi'tü hâtemeni'l-esamme, yekülü: El- vâsiku men razekahû, men lâ yefrahu bi'l-gınâ, ve lâ yehtemmü bi'l-fakr, ve lâ yubâlî asbaha fî usrin ev yüsrin.*)

“Ben Ebû Ali'den işittim.” diyor müellifimiz Sülemî Hazretleri. Ebû Ali isimli zâtın ismi Said ibn-i Ahmed imiş, Belh şehrinden; Mevlânâ'nın şehri yâni. O da babasından duymuş. O da Muhammed ibn-i Abd'den duymuş. O da dayısından duymuş. Dayısı Muhammed ibn-i Leys imiş.

(*Kâne sikaten*) Güvenilir bir kimseymiş bu zât.

Ramazan ayında vefat etmiş, 299 senesinde. O da Hâmid-i Leffaf'tan duymuş. O da Hâtem-i Esam'ın şöyle dediğini duymuş. Rivâyet zinciri bu. Hâtem-i Esam diyor ki:

(El-vâsiku min rızkihî, men lâ yefrahu bi'l-gınâ, ve lâ yehtemmü bi'l-fakr, ve lâ yubâlî asbaha fî usrin ev yüsrin)

El-vâsık, güvenen demek. Vesika-vüsûk; güvenmek masdarından, dayanmak. Güvenilen belgeye de, vesika diyoruz. (El-vâsiku min rızkihî) “Rızkından yana Allah’a güvenen...”; ya da benim ilk okuduğum gibi (el-vâsiku men razekahû) “Kendisine rızkı veren Allah’a tam güvenip dayanan kimse...” Öyle de okunabilir, böyle de okunabilir diye düşünüyorum. Yâni esas itibariyle konu: Bir kimse hakikaten Allah’a tevekkül ediyor mu, hakikaten Allah’a güveniyor mu, Allah’a itimadı tam mı, bağlılığı gerçek mi, sahte mi, hakiki mi, yalancı mı?.. Hakiki bağlılığı olan kimseyi tarif edecek şimdi. İster (min rızkihî) desin, ister (men razekahû) diye okunsun, el-vâsık yâni (el-vâsıku bi’llâhi’s-samed) Allah’a dayanan, Allah’a güvenen kimseyi tarif ediyor.

O nasıl bir kimsedir? (Men lâ yefrahu bi'l-gınâ) “Zenginlikle ferahlanmayan, (ve lâ yehtemmü bi'l-fakr) fakirlikten dolayı da gamlanmayan, üzülmeyen; (ve lâ yubâlî asbaha fî usrin ev yüsrin) sabahleyin kolaylık içinde mi kalktı, yoksa zorluk içinde mi; yâni kolaylıkta, bollukta, rahatlıkta bir hal içindeyken, o haldeyken mi sabahladı; yoksa darlıkta, açlıkta, yoksullukta,

*fakirlikte ihtiyaç halinde mi sabahladı, buna aldırmayan kimsedir.”*

*Yâni, Allah’a hakiki güvenen kimsenin ana vasfı: Elinde bulunan veya bulunmayan duruma göre değişmeyen bir kişi oluşudur. Yâni Allah’ı seviyor, Allah’a dayanıyor, durumu ne olursa olsun...*

*Şimdi, bazı kimseler olduğunu Kur’an-ı Kerim bildiriyor.*

*Meselâ:*

فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا

إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ

(التوبة: ٥٨)

*(Fein u’tù minhâ radû, ve in lem yu’tav minhâ izâ hüm yeshatûn) (Tevbe, 9/58)*

*Yâni, Allah’ın Rasûlüllah’a nasib ettiği, eline geçirdiği şeyleri Rasûlüllah Efendimiz tasadduk ederdi. Verirdi fakirlere, tevzî ederdi, taksim ederdi. Ganimet olsun, sadaka olsun, zekât olsun, hayır olsun, onu depo etmezdi. Sabah eline geleni, biliyoruz ki, akşama bırakmaz, dağıtırdı. Akşam eline geleni sabaha bırakmaz, hemen tevzî eder, dağıtırdı. İhtiyaç sahiplerine hemen ulaştırırdı.*

*Tabii bazen bir fakire verir, öteki gelen maldan ona vermeyip de başkasına da verebilir. Herkese her zaman ille al diye, vereceğim diye bir şey de*

yok. Değişik kimselere verebilir. Şimdi bu ayet-i kerimede, bazı insanların durumu anlatılıyor:

*(Fein u'tù minhâ radû) "Gelen varlıklardan, mallardan, sadakalardan, zekâtlardan, ganimetlerden kendilerine verilirse; tamam, iyi, memnun olurlar, râzı olurlar, hoşnut olurlar, rahat olurlar. (Ve in lem yu'tav minhâ) Ama o taksimde kendilerine bir şey verilmezse bu sefer, (izâ hüm yeshatûn) o zaman sinirlenirler, kızarlar."*

*Yâni böyle olmaması lâzım! Bu nâmertlerin sıfatıdır. Mert insan, hakikaten bağlı olan insan, hakikaten seven insan böyle olmaz. Seven insan, bağlı olan insan, ufak tefek değişikliklerden, şartların ve hallerin ve durumların değişmesinden dolayı sendelemez, bocalamaz, şaşırmaz, gevşemez, imtihanı kaybetmez.*

Geçen gün birisini anlatıyor yanımızda arabada birisi. Diyor ki: "Bu iyi insandır, hoş insandır, beş vakit namaz kılar, sesi de güzeldir..." Tamam. "Camide güzel ezan da okur, salâ da verir, hoş bir insandır... Hakikaten dindar bir ailedendir de."

Ama bir macerasını anlatıyor:

"Yalnız bunun bir acaip durumları vardır. Bir keresinde kuzu beslemiş, çok beslemiş, kıymetli kuzusu. Kurbanda satarken de çok para istemiş, satamamış. Çok uğraşmış satmak için ama, %50 fazla, zamlı istediği için satamamış malını. Yâni kimse gelip de almamış o parayı verip de. O da satılmadı benim malım diye, kızgınlığından bayram namazına gelmemiş."

Sen ister bayram namazına gel, ister gelme!.. İster namaz kıl, ister kılma!.. İster müslüman ol, ister olma!.. Yâni kime kızılıyorsun?.. Yâni sen kâfir olsan, zarar kendine. Mü'min olsan, kâr kendine. Allah'a kızmak olur mu? Hâşâ sümme hâşâ!.. Allah imtihan ediyor işte. Yâni sen de çok isteme, gözü aç olma, tok gözlü ol sen de...

Adam tabii onu anlayacak durumda değil. İş olmayınca bu sefer camiye de gelmemiş, namaza da gelmemiş. Yâni insanların durumları böyle acaip olabiliyor.

Tabii derviş, sûfî öyle değildir. Sûfî mert insandır. Sûfi olağanüstü insandır. Sûfi kahraman insandır. Sûfi efsânevî insandır, destan gibi insandır. Onun için sûfî zenginlikten sevinmez, zenginlikle sevinmez. Zenginlik olmasa da sevinir, Allah vermese de sevinir. Fakirlikten de üzülmez. İster zengin olsun, ister fakir olsun...

Çünkü, aslında Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni birçok kimse tam tanımıyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin Esmâ-i Hüsnâsında sayıyoruz: Ganiy, Muğnî, Mu'ti, Mâni', Dâr, Nafi'... Sayıyoruz yâni. Ganiy ne demek? Zengin. Yâni ganiy demek hem zengin demek, hem müstağnî demek. Yâni âlemlere ihtiyacı yok, mahlûkata ihtiyacı yok. İster ibadet etsinler, ister etmesinler. Muğnî; zengin edici. Yâni hem zengin ediyor, hem Mu'tî, verici, Mâni', men edici, vermeyici... Hem Nâfi', fayda verici; Dâr zarar verici. Hem Muhyî, yaşatıcı, hem Mümît öldürücü.

Şimdi, millet iki tarafı anlayamıyor. Bir tarafı anlıyor da, kendisine gelen tarafı anlıyor, işine gelen tarafı anlıyor, işine gelmeyen tarafı anlamıyor. Yâni sana nimet geldiği zaman nimeti veren kim? Allah...

Çocuğun oldu, mâşâallah, iyi. Para kazandın, iyi, mâşâallah... İyi bir işe girdin, mâşâallah... Kazancın tıklarında, sıhhatin yerinde, mâşâallah... Bunları veren kim?.. Allah.

Memnun musun? El-hamdü lillâh, çok şükür, memnunum. Pekiyi hastalık gelince, fakirlik gelince, yokluk gelince, işten çıkınca, çocuğu ölünce, ne olacak? O zaman bir karış surat, abuk sabuk söz...

Var böyle, bildiğim kimse var. Talebelerimden var. Allah bir çocuk verdi, gül yaprağı gibi, çok güzel. Yâni ben o kadar güzel bebek az gördüm. Bebekken o kadar güzel, hakikaten çok güzeldi. Ama bir iki hafta içinde aldı, verdiği bebeği aldı. Annesi oynattı, yâni İslâmî şuurunu oynattı. Normal şuurunu yerinde de, yâni delirmedi ama dini bakımdan divâneleşti... Başladı abuk sabuk, yalan yanlış konuşmağa, Allah'a âsi olacak sözler söylemeğe. Neden? Sevgili yavrusunu aldı Allah diye.

E verdiği gün sevinmemiş miydi? Çok sevinmişti. Hepimiz, herkes memnun olmuştu. Yâni herkes güldü, oynadı, memnun oldu. Ama aldığı zaman; ooo, barut gibi, biber gibi, ağzından çıkanı kulağı duymuyor. Böyle şey olmaz!.. Derviş öyle insan değil. Öyle namertlik etmez.



Yâni, derviş olan kimse Allah'a rızık bakımından, kendisini rızıklandıran Allah'a güveni tam olan kimse, zenginlikle sevinmez, gururlanmaz, zenginliğe itimad etmez. Bu zenginlik gidebilir. Zenginlik mühim değil, Allah'a dayanır.

Fakirlikten de üzülmez, korkmaz. Çünkü fakirliği giderecek olan da Allah'tır, Allah'ın rızık bol... Yâni yanında yok ama, "Olsun, benim dayandığım Rabbimin rızık bol." der, oradan da tasaya düşmez. Çünkü imanı sağlam.

Sonra darlıkta mı sabahladı, genişlikte mi sabahladı, ona da aldırılmaz. Yâni sabahleyin elinde yiyecek, içecek mal mülk para pul var mı, yok mu ona da aldırılmaz. İşte gerçek güven bu. Hakikaten güveniyorsan Allah verir, lütfeder. Rızıkımızı elbette verecek diye rızık konusunda Allah'a dayanan insanın tavrı bu olur diyor Hâtem-i Esam...

Tabii bilen insan yaptığı şeyi der, yapmadığı şeyi demez. Hele hele bir mutasavvıf, yapmadığı şey katiyyen söylemez. Gerçek mutasavvıf yapabildiği şeyleri söyler. Demek ki böyle bir kimse Hâtem-i Esam Hazretleri.

Benim bildiğim bir menkabesi, eğer ileride gelmezse, onu anlatmak istiyorum. Çok sevdiğim büyüklerimizden birisi bu.

## b. İhlâs ve Ma'rifet

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ حَاتِمٌ يُعْرِفُ الْإِخْلَاصُ بِالِاسْتِقَامَةِ

وَالِاسْتِقَامَةَ بِالرَّجَاءِ وَالرَّجَاءُ

بِالْإِرَادَةِ وَالْإِرَادَةُ بِالْمَعْرِفَةِ

**TS. 94/6** (Ve bi-isnâdihî, kàle hâtemü) Yine aynı rivâyet zinciriyle Ebû Abdirrahmân es-Sülemî RA'e gelen habere göre şöyle buyurmuş Hâtem-i Esam Efendimiz: (Yu'rafu'l-ihlâsu bi'l-istikâmeah, ve'l-istikâmetü bi'r-recâ', ver'recâu bi'-irâdeh, ve'l- irâdetü bi'l-ma'rifeh.)

Buyurmuş ki: “İhlâs, istikametle bilinir, istikametinden bilinir insanın...” Yâni istikamet, yön mânâsına değil; müstakîmü'l-hal olması, doğru halli olması, doğru yolda yürüyen insan olması. Bir insanın ihlâsı, doğru yolda yürüyüşünden belli olur. Yamuk gidiyorsa, günah işliyorsa demek ki ihlâslı değil... Müstakîm ise, sırât-ı müstakîmde yürüyen, hâli müstakîm, sözü müstakîm, işi müstakîm kimseyse, o ihlâslı demektir. İhlâs müstakîmü'l-hal olmakla anlaşılır, bir.

(Ve'l-istikâmetü bi'r-recâ') “Müstakîmü'l-hal olmak da Allah'a ümidi olmakla olur. İnsan, Allah'a ümidi olduğu zaman, recâ sahibi...” Havf ve recâ, korku ve ümit. “Allah'a recâsı, ümidi olan, umudu olan, Allah'ın lütfuna umudu olan kimsede olur. (Ve'r- recâu bi'-irâdeh) Umut da müridlikle olur, istemekle olur. (Ve'l- irâdetü bi'l-ma'rifeh) Ve irade de, istemek de ma'rifetullaha ermekle olur.”

Tabii, her birisine ayrıca bir uzun boylu izahat vermek gerekecek. Ma'rifetullah, Allah'ı bilmek demek. Yâni birçok kimse o ma'rifetullaha, o irfâna, o arifliğe ermiş değil. Müslüman ama, ârif seviyesine çıkmış değil. Ham, kaba, eksik, kusurlu, cahil, gafil...

Yâni tam ârif değil. Eğer bir insan arif ise, o zaman onun iradesi de, müridliği de yâni Allah'ı istemesi, Allah'a vuslatı, arzu etmesini de sağlam olur, tam olur arif olunca...

Ondan sonra Allah'ı istemesi, Allah yoluna girmesi, ona kavuşma azmi tamam olunca, o zaman ümidi de tamam olur, hasıl olur. Ümidi hasıl olduğu zaman da, Allah'a karşı beslediği o umutla müstakîmü'l-hal hal olur. Müstakîmü'l-hal sahibi olunca da, ihlâslı olur.

“İhlâs, istikametle bilinir. İstikamet recâ ile bilinir. Recâ iradeyle bilinir, irade de ma'rifetle bilinir.” Tabii çetin bir söz bu... Bunun anlatılması Allahu a'lem, bu tarzda... Birbirleriyle alâkalı kavramlardır bunlar. Bunlar böyle olursa, bu sıra ile birbirine tevlid ederek, ortaya koyarak bu sonuca ulaşır.

Demek ki, insanın doğrudan doğruya ihlâslı bir kimse olabilmesi kolay olmuyor. O ihlâs denilen güzel sıfata ki bütün amellerin kabul olmasının şartıdır ihlâs. Allah, ihlâssız ameli kabul etmiyor diye biliyoruz. İhlâssız namazı kabul etmiyor, ihlâssız orucu kabul etmiyor, ihlâssız haccı kabul etmiyor, sadakayı kabul etmiyor.

İhlâsın çok önemli olduğunu biliyoruz. Ama, bu ihlâsın elde edilmesinin şekli şemâili kolay değil. Tâ şeyden başlıyor: İlk önce insan iyice bir ârif olacak, irfâna erecek... Ondan sonra o irfânıyla, ma'rifetullahla Allah'a kavuşma, aşkı, şevki, iradesi, isteği kendisinde belirecek... O belirince Allah'a umûdu olan, şevki olan bir kimse olacak.

O şevk kendisine, Allah'a karşı âsî olmama durumunu sağlayacak, daima mutî kul olma durumunu sağlayacak. Ondan sonra da her yaptığı şeyi o duygularla, ihlâsla yapan bir kimse olacak, ibadetleri makbul olacak.

### c. Sözde ve Amelde Doğruluk

وَبِهِ قَالَ حَاتِمٌ لِكُلِّ قَوْلٍ صِدْقٌ وَ لِكُلِّ صِدْقٍ فِعْلٌ  
وَلِكُلِّ فِعْلٍ صَبْرٌ وَ لِكُلِّ صَبْرٍ حِسْبَةٌ وَ لِكُلِّ  
حِسْبَةٍ إِرَادَةٌ وَ لِكُلِّ إِرَادَةٍ أَثَرَةٌ

**TS. 94/7** (Ve bihîkâle hâtemün) Hâtem, noktasız ha ile. Yâni hı ile değil. (Ve bihî kâle hâtemün) Hâtem-i Esam Hazretleri yine aynı rivayetten, aynı kanaldan, aynı şahıslardan nakledildiğine göre şöyle de buyurmuş: (Li-küllî kavlin sıdkun, ve li-küllî sıdkın fi'lün, ve li-küllî fi'lin sabrun, ve li-küllî sabrin hisbetün, ve li-küllî hisbetin irâdetün, ve li-küllî irâdetin eseretün.)

Burada da bir sıralama yaptı, bir önceki sözü gibi Hâtem-i Esam Hazretleri. Allahu a'lem şöyle buyuruyor:

(Li-küllî kavlin sıdkun) “Her sözün doğruluğu vardır, doğru oluşu vardır.” Tabii, her sözün doğru olmadığını biz biliyoruz. Bazı sözler yalan, yalancıların sözleri yalandır ama, her sözün doğru olması gerekir. Yâni, o sözün doğru olmasını isbat edecek bir durumun olması lazımdır. Sözün doğru olması gerekir, her sözde bir doğruluk aranır diyelim.

*(Ve li-küllü sıdkın fi'lün) “Her bir doğruluğun da, lafla doğruluk olmaz, fiiliyâta olması lâzım!” Söz doğru olacak. Her doğruluğun da bir fiiliyâtı vardır. Yâni lafta, nazariyatta, ütöpik olarak, fikirde değil de, fiiliyatta görünen bir şey olması lazımdır.*

*(Ve li-küllü fi'lin sabrun) “Her bir fiilin de yapılması kolay değildir, meşakkatlidir. Çünkü fiildir, sembolik değildir, bir hareket, bir faaliyettir. O da enerji ister, enerji de sabırla hasıl olur.” Demek ki insan sabırlı olacak ki, bir şeyler yapabilsin. Yaptığı şey doğru olacak. Doğru olduğu zaman da, sözü tahakkuk etmiş olacak. Yâni adam palavracı değil, tamam, söylediği gibi bir insan olduğu öyle anlaşılacak.*

*(Ve li-küllü sabrin hisbetün) “Her sabrın Allah tarafından bir mükâfâtı vardır.” İnsan o sabrı niye tutuyor, niye çekiyor, niye tahammül ediyor? Allah'tan sevap umduğu için. Niye oruç tutuyoruz akşama kadar? Niye cihada gidiyoruz? Niye yaralanıyoruz? Niye ölümü göze alıyoruz? Niye birtakım fedâkârlıklarda bulunuyoruz? Yâni, her sabrın Allah'tan beklenen bir mükâfat tarafı var da, onun için sabrediliyor.*

*(Ve li-küllü hisbetin irâdetün) “Allah'tan her sevap ummanın da bir isteme, isteklilik durumu vardır. İsteyerek olur bu. Tesadüfen olursa olmaz.” Tesadüfen şöyle oluverdi... Onun sevabı olmaz. Kendisi isteyecek, o mihneti yüklenecek, düşünmüş, taşınmış, kararı vermiş, tamam. Ben oruç tutacağım diyor.*

Düşünmüş, kararı vermiş, ben cihada gideceğim diyor. Yâni iradeyle olur, düşünme sonunda olur.

(Ve li-küllü irâdetin eseretün) “Her istek, tefekkür, düşünme, kararın da bir tesiri vardır, o karar ondan olmuştur.” Allahu a’lem, burada kesiyor sözü ama, o tesir de gene Allah’tandır tabii. Yâni Allah nasib etmese, insan iyiliği düşünemez bile.

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ

(التكوير: ٣١)

(Ve mâ teşâüne illâ en yeşâa’llâh) “Allah istemese, bir şeyi istemek bile elinizden gelmez.” (Tekvîr, 81/29) Biz, içimizden bir şey istedik, her istediğimizi yapıyoruz sanıyoruz ama, Allah istemese, o istek bile insanın içinde hasıl olmaz. Yine her şey Allah’tan oluyor.

Tabii bu sözden anladığımız nedir, şöyle özetlemek gerekirse: İnsanın sözü doğru olmalı... Doğruluk da lafta kalmamalı, fiiliyâtta olmalı... Fiiliyâtı yaparken de tabii sabır gerekecek, sabırla olur böyle sevaplı işler, sabır sahibi olmalı... Her bir sabrın da sonunda Allah tarafından bir mükâfâtı vardır. O mükâfâtı düşünmek de bir irade sonunda hasıl olur. O da içinde, Allah’ın verdiği bir aşkla, şevkle, bir tesirle meydana gelen bir şeydir.

Allah gönüllerimize hayırları ilham eylesin... Ve her yaptığımız işi, Allah’tan mükâfat bekleyerek yapacak şuura erdiresin...

İyi olarak kararlaştırdığımız şeyleri de meşakkatine katlanarak, ıhlayarak, sıkılarak yapacak bir sabır metaneti de versin... Ve hayırlı fiilleri böylece yapabilelim, tamamlayabilelim... Ve bu şekilde iyi bir müslüman olmak nasib olsun cümlemize...

#### d. Taatin ve Ma'siyetin Kaynağı

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ حَاتِمٌ أَصْلُ الطَّاعَةِ ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ  
الْخَوْفُ وَالرَّجَاءُ وَالْحُبُّ وَأَصْلُ الْمَعْصِيَةِ  
ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ الْكِبْرُ وَالْحِرْصُ وَالْحَسَدُ

TS. 95/8 (Ve bi-isnâdihî kâle hâtemün) Yine aynı rivâyet zinciriyle Hâtem-i Esam buyurdu ki: (Aslu't-tâati selâsetü eşyâe: El-havfu, ve'r-recâu, ve'l-habbu. Ve aslu'l-ma'siyeti selâsetü eşyâe; el-kibrü, ve'l-hırsu, ve'l-hasedü.)

Hâtem-i Esam Hazretleri, tecrübesine dayanarak buyuruyor ki:

(Aslu't-taati selâsetü eşyâe) "Mutî kul olmanın, Allah'a itaat eden, ibadet ehli bir kul olmanın üç menbaı vardır, üç kökü, esası vardır. Ondan insan mutî kul olur."

Tabii, mutî kul olamamanın zıddı nedir? Asî kul olmaktır. Taatin karşılığı nedir? Ma'siyettir. İnsan ya Allah'a mutî bir kuldur; söz dinleyen, laf anlayan, itaatli bir kuldur; ya da asî bir kuldur. İki gruptan birisine girecek her insan... Şimdi itaatkârlığın aslı üç sebeptendir. Bu üç sebep, üç asıl, üç kök, üç kaynak: Bir: Havf...

İki: Recâ' ... Üç: Hub... Havf-u recâ ve hubdur.

*Havf ne demek? Allah'tan korkmak demek. İnsan niye Allah'a karşı mutî olur? Korkuyor da ondan. Cezasını çekecek. İkbâ-ı elîme uğramamak için, Allah'ın gazâbına düçâr olmamak için... Hatta biz, adam, olmadık bir şey yapıyorsa "Allah'tan kork be herif!" deriz. Yâni, "Allah'tan kormuyor musun, nasıl bu yetimin malını yedin? Nasıl bu zulmü yaptın? Nasıl bu edepsizliği yapıbiliyorsun? Hiç korkun yok mu Allah'tan?.." Yâni korku, insanları Allah'a mutî hale getirebiliyor, bir sebep bu.*

*İkinci sebep: (Ve'r-recâ') Ümid de insanı Allah'a mutî eder. Ama meselâ niye kalkıyorsun, geceleyin namaz kılıyorsun? Eh Allah geceleyin yapılan duaları kabul edermiş, büyük mükâfat verirmiş vs. filan... İşte şöyle şöyle yapanlara Allah-u Teâlâ Hazretleri cennette şöyle şöyle köşkler ikram edecek. Zulmedenleri affedenlere Allah, —geçen hafta derste geçti— (ve'l- âfîne ani'n-nâs) insanları affedenlere cennette mükellef köşkler ihsân edecek. Eh, o köşkleri almak istemez misin?.. Herkes ister. Hah, işte o istek, o ümit, o da insanı mutî yapıyor. Bazen korku, bazen ümit...*

*Bir de üçüncüsü: (Ve'l-hubb) Bir de ne korku, ne ümit; sevgi yaptırır. Bu da en yüksek derecesidir. Yâni Tasavvufta ibadetleri, taatleri sevgiyle yapmak, sevgiden dolayı yapmak... Sevgi ne, hub ne? Hubbullah, Allah sevgisi... Allah sevgisinden dolayı yapmak şuurun en yüksek derecesidir.*



Neden böyle yapıyorsun? Neden böyle yapmıyorsun? Allah'ı seviyorum, her şey hoşuma gidiyor, takdiri de hoşuma gidiyor, emri de hoşuma gidiyor, yasağı da hoşuma gidiyor, ondan böyle yapıyorum. Ne mükâfat, ne ceza, ne cennet, ne cehennem... Ama Allah'ı seviyor. Allah buyurdu, bir harfi için canını vermeğe râzı... Sevgiden.

Bunun Kur'an-ı Kerim'de delili var mı? Var... Meselâ: İki ayet-i kerimede geçiyor ki, birisi Kehf Sûresi'nde:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ  
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ  
تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا  
قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

(الكهف: ٢٨)

(Va'sbir nefseke mea'llezîne yed'üne rabbehüm bi'l-gadâti ve'l- aşıyyi yürîdûne vechehû ve lâ ta'dü aynâke anhüm, türîdü zînete'l- hayâti'd-dünyâ ve lâ tutı' men aġfelnâ kalbehû an zikrinâ ve'ttebea hevâhu ve kâne emruhû furutâ.) [Sabah akşam Rablerine, onun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et! Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme! Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme!] (Kehf, 18/28)

(Va'sbir nefseke mea'llezîne yed'ûne rabbehüm bi'l-gadâti ve'l- aşıyyi) “Sabah akşam Rabbine dua eden kimseler, (yürîdûne vechehû) Allah'ın vech-i pâkini istiyor, zâtını istiyor yâni Allah aşıkı; onların yanında ol!” diyor Allah-u Teâlâ Hazretleri. Peygamberimiz'e tavsiyesi: “Onların yanında ol, onlarla beraber ol, onlarla beraber sabret, onların grubunda olarak bulun!” diyor.

Demek ki, sahabe içinde sırf Allah'ın zâtını sevip, sırf Allah'ın zât-ı pâki, vech-i pâki aşkına bütün işlerini öyle yapan insanlar varmış.

Sonra bir başka ayet-i kerimede daha geçiyor:

وَلَا تَطْرُدُ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ  
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

(الأنعام: ٥٣)

(Ve lâ tadrudi'llezîne yed'ûne rabbehüm bi'l-gadâti ve'l-aşıyyi yürîdûne vechehû.) “Gece gündüz Allah'a dua edip, onun vech-i pâkini isteyen insanları fakir diye, yoksul diye, hırpânî diye huzurundan kovma!” (En'am, 6/52) diye yine onları medh ediyor Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ Hazretleri... Ashâb-ı Suffe'nin bir kısmı bu hitâba mazhar kimselerdi.

Demek ki aşkullah, muhabbetullah galebe çalmış, yaptığı şeyi ondan yapıyor. Yâni kendi iradesini yok etmiş, yok. Yâni bir şeyi istediğinden, istemediğinden, sevdiğinden, korktuğundan filan yapmıyor, sırf Allah için

yapıyor. Allah emrettiği için, Allah sevgisinden, aşkullahtan, muhabbetullahtan yapıyor. Cennet ümidinden, cehennem korkusundan filan değil. Bu da bir derece.

Demek ki ibadetlerin, taatlerin kaynağı üçtür, en yükseği de bu sevgidir. O sevgi nasıl hasıl olur insanın içinde? O da zikrullahla hasıl oluyor. Bu işin ısıtıcısı zikrullah... Zikrullahı çeke çeke insanın o zaman aşk-u şevki ısınıyor, gönlü kaynıyor; o zaman galeyâna geliyor, cûşa geliyor, aşık-ı sâdık oluyor. Zikri yapmayanda o hal olmuyor.

Onun için, kırk deve yükü kitap okusa, ezberlese alimde bu muhabbet olmuyor. Ama eli tesbihli bir derviş, alimallah cihanı kasıp kavuruyor. Yâni aşık-ı sadığın hali başka oluyor.

Bir de şey diyorlar şimdi:

“—Boş ver dervişliği, tasavvufu; kitap okumana bak!”

E dervişler kitap okumuyor mu?.. Dervişlerde ulûm-u şer’iyye yok mu? Sen bu adamların, bu mübâreklerin bildiği ulûm-u şer’iyyenin yüzde birini biliyor musun?

Onlar hepsini denemişler. Bak nasıl hulâsasını söylüyor. Niye bu kitabı okuyoruz biz? Bu şahıslar bu tarzda ömür sürmüşler, onların bir sözü bir ömrün tecrübesini aksettiriyor. İtaatin üç tane kaynağı var. Ya korku, ya ümit, ya da aşkullah... Kısaca tarif ediyor, bitiriyor işi. Tabii o Kur’an-ı Kerim’i okumuş, ayetleri didik didik tefekkürüyle ditmiş, derinliklerine dalmış, hadis-i şerifleri okumuş, ondan sonra

bu sonuçları çıkartmış. Yâni sadece sen misin şeriate ait kitapların önemini anlayan?

*(Ve aslu'l-ma'siyeti selâsetü eşyâe) "Ma'siyetin kökleri, kaynağı da üç tanedir." Asıl, kök demek. Meselâ ağacın köküne asıl derler, aslu's-şecereh. Dallarına da fer' derler. Fürû' dallar demek. Yâni günahın da kökü üç tane. Üç kaynaktan günah çıkıyor:*

Birisi: *(El-kibr) "Burnu büyük olmak, kibirli, mütekebbir olmak." İkincisi: (Ve'l-hırs) "Tamahkâr olmak, haris olmak, muhteris olmak." Üçüncüsü: (Hased) "Kıskanıcı olmak." Bu üçünden kaynar çıkar günahlar.*

*Birincisi: Kibir. "Kalbinde zerre kadar kibir olan insan cennete girmeyecek." buyuruyor Peygamber Efendimiz. Kibir nedir? Hakkı inadına kabul etmemek. Anladığı halde hak olduğunu, doğru olduğunu; onuruna yedirip de "Evet, sen haklısın!" diyemiyor, inad ediyor. Yâni hakkı bildiği halde inadına kabul etmemek, onuruna yedirememek dediğimiz şey yâni. İşte o kibirdir.*

*Günahları, pek çok günahı, o onuruna yedirememek yaptırtır insana:*

*"—Ne yapayım öyle yapacaktım ama, onuruma yediremedim."*

*"—Ne yapayım, herkesin içinde namaz kılacaktım ama onuruma yediremedim."*

*"—Özür dileyecektim ama onuruma yediremedim."*

Yedireme bakalım. Hadi bakalım yedireme...

İşte günahların bir kısmı oradan çıkıyor.

İkincisi de hırs... Muhteris adam, ihtiraslı adam. Yâni deveyi bulsa, hamuduyla beraber, üstündeki semerini indirmeden lup diye yutuyor. Daha versen, onu da yiyecek. Yüz tane deve versen, onu da yutacak. Biraz da şu kardeşin yesin... Yok, o böyle dünyayı yemek için böyle... Hırsı var, tabii birçok günahlara insanı sürükler bu hırs, bu ihtiras, bu muhterislik insanı, o şiddetli arzular, şiddetli arzular insanı günahlara sürükler iki.

Üçüncüsü de hasettir, kıskançlık duygusudur. Yönünü kestirtir, arabasına sabotaj yaptırtır, tarlasını, harmanını yaktırtır. Haset her şeyi yaptırtır insana. O da kuvvetli, kötü bir duygu. Karşı tarafındaki insanın elindeki nimeti kıskanıyor.

“—E sana da vereyim ey kulum!”

“—Yok, o onun elinden gitsin, daha iyi... Bana vermesen bile onun elinden gitsin!”

Hasetçi böyle. Yâni hasetçinin ana duygusu nedir? Ana duygusu: Senin elindeki nimetin gitmesini istemesidir.

“—Yâ Rabbi bunda bu nimet var, ona vermişsin, ben de isterim.”

Çocuk da:

“—Anne ona vermişsin şekerden, çikolatadan, ben de isterim.” “—Tamam, al sana da...”

“—Yâ Rabbi şu kuluna şu nimeti vermişsin, fazl u kereminden bana da ver!”

Ha, o olabilir. Ama:

“—Yâ Rabbi al o nimeti elinden, gitsin onun elinden.”

“—E ne olacak?..”

“—Tahammül edemiyorum, kıskanıyorum...”

Meşhur hikâyesi var, her zaman anlatıyoruz: İki komşu, birisinin eşiği var. Odunu eşiğe yükleyip, dağdan öyle getiriyor. Ötekisinin eşiği yok, sırtında getiriyor odunu. İpi atıyor, odunu öyle getiriyor. Sırtı yara olmuş, acıyormuş böyle taşımaktan. İşte ötekisinin eşiği olduğunu da kıskanıyor filan. Kendisinin de bir eşiği olsun diye de istiyor cân-ı gönülden. Rüyasında bir ihtiyar görmüş, ona demiş ki:

“—Evet, Allah sana eşek verecek ama şöyle dua et: ‘Yâ Rabbi sen komşuma iki eşek ver, bana bir tane kâfî.’ de. Yâni, sen eşek isterken komşuna bir tane daha iste.”

O rüyada demiş ki:

“—Olmaz olmaz olmaz! Vaz geçtim. Ben zaten onun bir eşiğine tahammül edemiyorum, ikisine hiç tahammül edemem.”

“—Yahu bak sana da bir eşek verecek Allah. Sen bu tarladan sırtında değil, artık onun sayesinde taşıyacaksın.”

“—Hayır.”

Yâni onun olmasını diye istiyor. Onun için, Şeyh Sâdî diyor ki:

همگانان را راضی کردم، مگر حسود را؛

که راضی نمی شود، الا به زوال نعمت من

(Hemginan ra râzî kerdem) “Hayatta ustalık yaptım, basîret gösterdim, dikkat ettim, herkesin gönlünü aldım, herkesi memnun ettim; (meger hasûd râ) hasetçi müstesnâ, onu memnun edemedim.” diyor.

Neden? (Ki râzî nemî şûd, illâ be-zevâli ni'met-i men) “Çünkü o eldeki nimetin, benim elimdeki nimetin gitmesinden rahatlıyor, onun gitmesini istiyor.” Onu memnun etmek mümkün değil...

Yâni, onun keyfi için de ben evimi yakayım mı, harmanımı yakayım mı?.. Allah vermiş, çok şükür, el-hamdü lillah... Hayır, o senin elindeki gitsin diye istediğinden, ona artık harmanından bir çuval buğday da versen, hediye de sunsan, bir türlü râzî olmuyor.

İşte bütün günahların aslı bu üç ana duygudur diye söylemiş.

Dikkat edelim, içimizde bu kötü duygular olmasın...

Abdülaziz Efendi Rh. A, derviş olan bir kardeşimize demiş ki:

“—Dargınlarla barış, kul haklarını öde, kazaya kalmış namazlarını kıl.” filan, böyle tavsiyelerde bulunmuş.

Bir müddet sonra:

“—Nasılsın bakalım, çalışmalarını yapıyor musun?”

“—Evet...” demiş.

“—Tesbihlerini çekiyor musun?”

“—Evet çekiyorum.”

“—Namazlarını ödüyor musun?”

“—Evet ödüyorum. Ama dargınlarla barışmak izzet-i nefsimi çok dokunuyor.” demiş.

Hani gidiyor, kendisi barışıyor. Darılmış, darıldığı insanla gidip barışmak. O izzet-i nefsimi çok dokunuyor deyince, Hoca kaşlarını çatmış:

“—A evlâdım, nefsin izzeti mi olurmuş, sürtsün burnu yerde... İzzet-i nefis ne demek? Sen Allah'ın sevdiği şeyi yap! Nefsin izzeti mi olur? Nefsini ayaklar altına al, git, hayırlı olan şeyi yap! Dargınlık haram...”

Böyle söylemiş. Yâni çok güzel bir misal...

İzzet-i Nefis, izzet-i nefis... Onuruma dokundu, onuruma dokundu... Hep bu sözler dolaşır ağızlarda...

## E. Mü'minin ve Münafığın Özellikleri

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ حَاتِمُ الْمُنَافِقِ مَا أَخَذَ مِنَ الدُّنْيَا  
يَأْخُذُ بِالْحِرْصِ وَ يَمْنَعُ بِالشَّكِّ وَ يُنْفِقُ بِالرِّيَاءِ  
وَ الْمُؤْمِنُ يَأْخُذُ بِالْخَوْفِ وَ يُمْسِكُ  
بِالسُّنَّةِ وَ يُنْفِقُ لِلَّهِ خَالِصًا فِي الطَّاعَةِ

TS. 95/9 (Ve bi-isnâdihî kâle hâtemün) Yine aynı rivâyet zinciriyle, Hâtem-i Esam buyurdu ki: (El-münâfikü mâ ehaze mine'd-dünyâ ye'huzu bi'l-hırs, ve yemneu bi's-şek, ve yünfikü bi'r-riyâ'. Ve'l-mü'minü ye'huzü bi'l-havf, ve yümsikü bi's-sünneh, ve yünfikü li'llâhi hâlısan fî't-tâah.)



Hâtem-i Esam'ın bir güzel sözü daha bu. Buyuruyor ki:

*(El-münâfiku mâ ehaze mine'd-dünyâ ye'huzu bi'l-hırs)* “Münafık, dünyalıktan bir şey aldığı zaman eline...” Dünyalık ne? Para pul, zenginlik, mevki, makam vs... Dünyalıktan bir şey eline aldığı zaman, (ye'huzu bi'l-hırs) hırs ile alır. Sımsıkı böyle, hırs ile tutar. (Ve yemneu bi'ş-şek) Ve şek ve şüphe ile kimseye vermez o nimeti, tutar, men eder.”

Neden şek ediyor? Allah'ın verene daha fazla vereceğine itimadı yok. Halbuki Peygamber SAS Efendimiz yeminle söylemiş ki:<sup>1</sup>

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَنْقُصُ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ

(حم. عبد الرحمن بن عوف)

*(Vellezî nefsi muhammedin bi-yedihî)* “Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, (lâ yenkusu mâlün min sadakatin) zekât vermekten, sadaka vermekten mal azalmaz!” Yâni, Allah daha fazlasını verir, daha da zenginleştirir, bereketini verir.

---

<sup>1</sup> Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.193, no:1674; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.159, no:849; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.187, no:1033; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.83, no:159; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.362, no:7043; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.5, no:771; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.131; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.VIII, s.366, no:2238; Abdurrahman ibn-i Avf RA'dan.

*Kenzü'l-Ummâl*, c.VI, s.575, no:16983; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.195, no:2254;

*Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXXII, s.275, no:35240.

Hayır yapmakla mal azalmaz! Hayır yapan daha çok fazlasını bulur. Mutlaka bulur.

Ama münafığın şekki var, tereddüdü var; onun için vermez. Eline bir geçti mi, hırsla tutar dünyalığı... E ver biraz da sağa sola... “Ya kalmazsa, ya gerisi gelmezse, ya gittikten sonra gelmezse?” diye düşünür. Şekki var, vermez.

Münafık dünyalığı eline aldığı zaman hırsla sarılır, alır. Ve yenisinin gelmesinde tereddüdü olduğundan, o eline geçenle hayır hasenât yapmaz.

*(Ve yünfiku bi'r-riyâ')* “Eğer infak ederse de gösteriş için yapar bunu.” Bir tabela da astırır, anasının, babasının dedesinin adını da yazdırır. Ondan sonra da tamam der, yâni ben televizyonda reklam yapacağıma, şöyle yapıyorum daha çok reklam oluyor. Yâni daha az parayla daha çok reklam. “Televizyoncuya vereceğime şöyle yapıyorum, reklam daha fazla oluyor.” der.

Ama riya oldu, Allah rızası için olmadı. Yâni hayır hasenât reklam için yapılmaz ki, nâm için, şöhret için yapılmaz ki. Onu düşünmez.

Demek ki münafığın eline dünyalık geçti mi, buna hırsla yapışır, elinde tutar. Allah'ın bir daha vermesinden şekki, terüddüdü olduğundan hayra hasenâta sarf etmez. Sarf ederse de, sağa sola verirse de, gösteriş için verir. Alkış için, gösteriş için verir.

*(Ve'l-mü'minü) "Buna mukabil mü'min-i kâmil kul ise, (ye'huzü bi'l-havf) dünyalığı alırken korka korka alır."*

"—Acaba haram mı, helâl mi, eyvah!" filân diye, "Aman tereddüt olmasın, haram olmasın, günah olmasın." filan diye, eline bir şey geçtiğine sevinemez, korku içinde alır, korka korka alır dünyalığı. "Bana bir zarar verir, dünyalık beni azdırır, sapıtır." filan diye düşünür.

Sonra, *(ve yümsikü bi's-sünneh) sünnet-i seniyyeye uygun bir tarzda onu tutar. Yâni, Rasûlüllah'ın tavsiyesinde neyse, o malı elinde tutuş tarzı o tarzda olur. Verilecek yere verir, tutulacak yerde tutar. Öyle kullanır. (Ve yünfikü li'llâhi hâlisen fî't-taah) Sırf Allah rızası için infak eder ve Allah'a itaat yoluna sarf eder, haram yolda değil." Yılbaşı eğlencesinde değil; bilmem nede, bilmem nede değil; hayır yolda sarf eder.*

Demek ki, mü'minle münafığın mukayesesini yaptı bu sözünde Hâtem-i Esam Hazretleri: Münafık, eline dünyalık geçti mi hırsıyla sarılır ona. Ve men eder, kimseye onun zırnığını koklattırmaz, hayır yapmaz ondan... Sağa sola verecekse de gösteriş, riya ile harcar.

Mü'min korka korka alır dünyalığı, aman bana bir zarar dokunmasın diye. Malda tasarrufu, sünnet-i seniyyeye uygun olarak yapar; harcadığı zaman, Allah rızası için ve Allah'a taat yolunda sarf eder.

## f. Dört Şeye Dikkat Et!

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ حَاتِمٌ أُطْلُبُ نَفْسَكَ فِي أَرْبَعَةِ  
أَشْيَاءِ الْعَمَلِ الصَّالِحِ بَغَيْرِ رِيَاءٍ وَالْأَخْذِ بَغَيْرِ طَمَعٍ  
وَالْعَطَاءِ بَغَيْرِ مِنَّةٍ وَالْإِمْسَاكِ بَغَيْرِ بُخْلِ

TS. 95/10 (Ve bi-ismâdihî, kâle hâtemün) Yine aynı rivâyet zinciriyle Hâtem-i Esam şöyle buyurdu: (Utlub nefseke fî erbaati eşyâe: El-ameli's-sâlihi bi-gayri riyâin, ve'l-ahzi bi-gayri tamain, ve'l-atâi bi-gayri minnetin, ve'l-imsâki bi-gayri buhlin.)

Hâtem-i Esam Hazretleri bu sözünde şöyle buyuruyor: Nefsini şu dört şeye talep et:

1. (El-ameli's-sâlihi bi-gayri riyâin) “Sâlih ameli, amel-i sâlihi, ibadet ve taat, hayrât ve hasenâtı riyâsız yapma konusunda.”

Burada, nefsinin talep et sözünün ne mânâyâ geldiği anlaşılıyor. Yâni insanın nefsinin çeşitli oyunları vardır. Bu oyunlara düşmemek için, insanın, nefesine göz kulak olması lâzım, dikkat etmesi lâzım, hakim olması lâzım, kontrol etmesi lâzım. “Şu dört şeye nefsinin kontrol altında tut!” denmiş oluyor.

Bir: Sâlih ameli işlerken bi-gayri riyâ olmasına, riyâsız olmasına dikkat et! Namazını, niyazını, hayrâtını, ibadetini riyâsız yapma hususunda nefsinin dikkat et; bir oyun etmesin sana, riya ile yaptırtmasın. Bu bir.

2. (Ve'l-ahzi bi-gayri tamain) “Bir şey alıp elde ederken tama’sız, tamahkârlık duygusu olmadan alınmasına dikkat et! Nefsin tamaa düşmesin, yâni onu istemesin, onun peşine düşmesin, tok gözlü olsun... Eh gelirse, gelir. Alışında tok gözlü ol!”

3. (Ve'l-atâi bi-gayri minnetin) “Verişinde de başa kakmasın! Verdiği insanı incitecek tarzda olmamasına, nefesine dikkat etmesi lâzım insanın.” Kimisi hayrı yapar ama, gözünü çıkartırcasına verir, üzer. Hayır yapmıştır ama, karşı taraf üzölmüştür gene, ağlamıştır meselâ. Öyle olmamasına dikkat etmek lâzım!

4. (Ve'l-imsâki bi-gayri buhlin) “Ve bir şeyi tutacaksa elinde, onu da pintilik, cimrilik yapmadan tutmalı... Yâni gerektiğinde sadakasını, hayrını, hasenâtını verebilmeli, cimrilik yaptırtmasın nefsi diye, nefsini o konuda kontrol etmeli...”

Demek ki, ibadeti yaparken riyasız olmasına dikkat edecek, nefsi riyâ yaptırmamasın. Bir şey alırken, bir şeyin eline geçmesi esnasında tama’ duygusu içinde olmaması. Bir şeyi verirken başa kakıcı olmaması. Bir şeyi tutarken, insan ya alır, ya verir, ya işler. Alırken tok gözlülükle alacak. Verirken başa kakmadan verecek. İbadeti yaparken riyâsız yapacak.

Elinde tutarken de cimrilik olmadan tutacak, cimrilik duygusu olmamasına dikkat edecek.

Evet, bir kardeşimiz kağıt göndermiş:

“—Ben falanca yere gideceğim, gitmeden evvel ya dersi verirsin, ya da ben kalkar giderim.” diyor.

Onun için, bu kadarla bu günlük iktifâ edelim!  
95. sayfada 10. paragrafı bitirmiş olduk. Sağ olursak, 11. sözden önümüzdeki hafta devam ederiz.

Dersi tarif ediverelim de, hakikaten tabii işi vardır, otobüsten bilet almıştır, uzak yolculuktur. İstiyordur da ders almayı... O bakımdan tarif edelim de, kardeşimiz İstanbul'dan memleketine giderken mahrum gitmesin!

Diyelim cümle günahlarımız için:

*Estağfirullah... Estağfirullah... Estağfirullah...*

.....

**Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN**

**07. 08. 1993 - İstanbul**

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

